

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลของการใช้ชุดการสอนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยขอเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

1. ความสำคัญของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
2. จุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
3. โครงสร้างและเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
4. การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
5. กิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
6. สื่อการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
7. การวัดผลและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอนและความรับผิดชอบ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

1. ความสำคัญของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มประสบการณ์หนึ่งในหลักสูตรประถมศึกษา และเป็นกลุ่มวิชาที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นกลุ่มวิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปพร้อมกัน 3 ด้าน คือ (แรมสมร อยู่สถาพร, 2533 : 61 – 62)

1. พัฒนาตนเอง (ชีวิต) โดยให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้คงสภาพอ่านออกเขียนได้ และคิดคำนวณได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว สามารถวิเคราะห์ลักษณะและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว ได้อย่างมีเหตุผล ด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัวไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ

2. พัฒนาอาชีพ โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3. พัฒนาสังคม โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมศิลปวัฒนธรรม ในชุมชนรอบ ๆ บ้าน

2. จุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

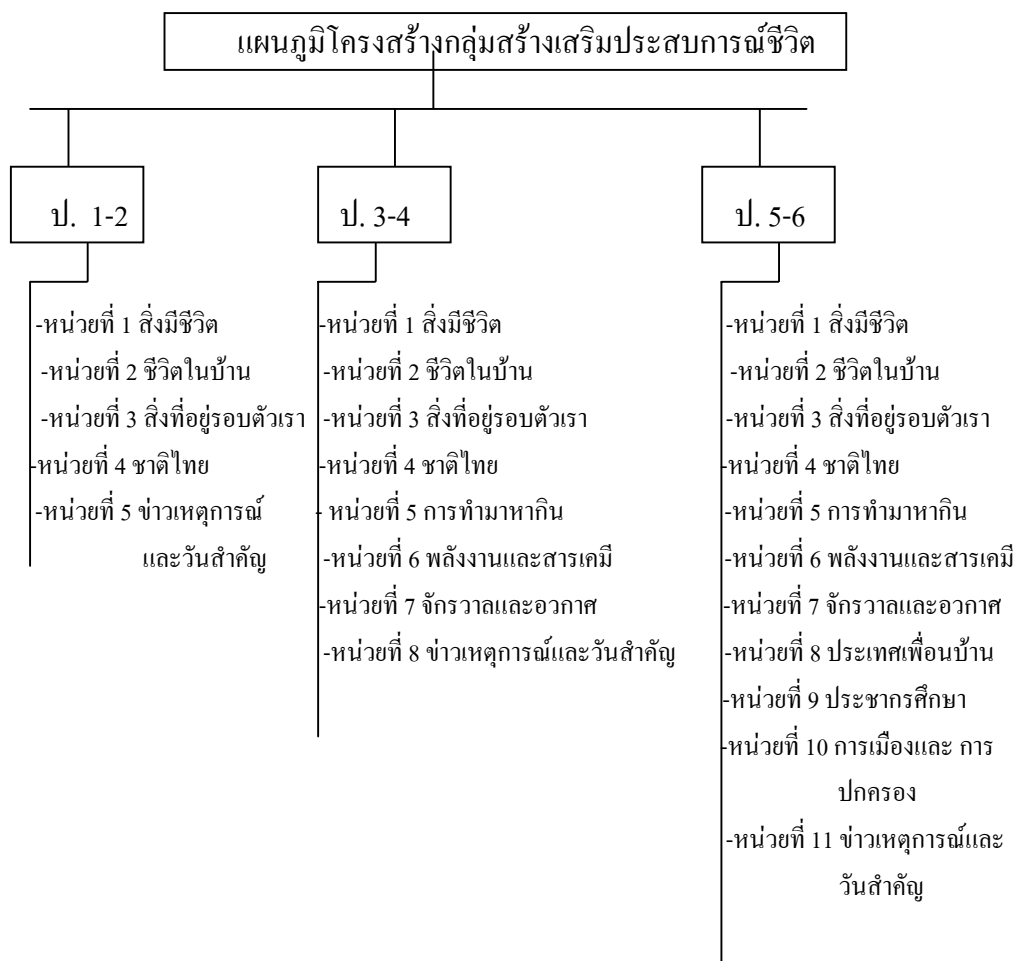
เพื่อให้ผู้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในด้านอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง ศาสนาวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหาและสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังนี้ (กรมวิชาการ, 2533 : 25)

1. มีความเข้าใจพื้นฐานและปฏิบัติตนได้ถูกต้องในด้านสุขภาพอนามัยทางด้านร่างกาย และด้านจิตใจทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับสังคมและธรรมชาติ มีนิสัยใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
3. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
4. มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
5. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
6. มีความเข้าใจและเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
7. เข้าใจหลักการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยตระหนักในหน้าที่ ความรับผิดชอบในการปฏิบัติตนในขอบเขตแห่งสิทธิเสรีภาพ
8. มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และความเป็นเอกราชของชาติ เทอดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

3. โครงสร้าง และเนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

โครงสร้างของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ประกอบด้วยเนื้อหาสาระต่างๆ ซึ่งจัดเป็นหน่วยประสบการณ์ 11 หน่วย โดยกำหนดให้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เรียนหน่วยที่ 1-5 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 เรียนหน่วยที่ 1-8 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เรียนหน่วยที่ 1-11 ซึ่งในการกำหนดเนื้อหาจะคำนึงถึงด้านคุณภาพมากกว่าปริมาณ โดยจัดเนื้อหาสาระที่สำคัญและทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นและเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตสำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้และเพิ่มประสบการณ์ให้กว้างขวางขึ้น เพียงพอแก่การพัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ดังนั้นหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) จึงจัดเป็นหน่วยเริ่มต้นจากตนเอง และขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นตามวัยและระดับชั้น ดังแผนภูมิ (กรมวิชาการ, 2534ก : 22 – 23)

เวลาเรียนของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตกำหนดไว้จากน้อยไปหามากตามระดับชั้นต่าง ๆ ดังนี้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2	ชั้นละ 450 คาบ หรือ 150 ชั่วโมง
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4	ชั้นละ 600 คาบ หรือ 200 ชั่วโมง
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6	ชั้นละ 750 คาบ หรือ 250 ชั่วโมง

4. การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะเน้นในด้านการฝึกให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และเผชิญกับสถานการณ์จำลองอันจะประสบในชีวิตจริงโดยครูผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อจะได้รับประสบการณ์และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 106-107 อ้างถึงในเจริญเกียรติ กุศลกุล, 2531 : 20) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตไว้ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้เหมือนกับสภาพชีวิตที่เป็นจริงเพื่อให้นักเรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
2. สอนเพื่อแก้ไข และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ดีขึ้น
3. สอนให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์และเห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่เรียน เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น
4. การเรียนการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถสรุปเป็นความรู้นำไปใช้ได้
5. สอนโดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าท่องจำกฎเกณฑ์
6. สอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีงามต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน
7. สอนเพื่อปูพื้นฐานประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดีของชาติ
8. สอนในสิ่งที่ปัญหาจากใกล้ตัวนักเรียนไปสู่สิ่งที่ไกลตัวออกไป โดยใช้วิธีการที่จะส่งเสริมให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

ศุมน อมรวิวัฒน์ (2525 : 329) ได้ให้ความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ได้นั้นต้องให้นักเรียนได้ฝึกฝนในกระบวนการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 4 ขั้นตอน คือ

1. กระบวนการรวบรวมความรู้ ข่าวสาร หลักการ และข้อเท็จจริงได้แก่การฝึกให้นักเรียนสามารถใช้ทักษะภาษา ทักษะคณิตศาสตร์ เป็นเครื่องมือในการรวบรวมความรู้ และความสามารถที่จะใช้เครื่องมือในการค้นคว้า เช่น แผนที่ สถิติ เครื่องมือวิทยาศาสตร์ และอุปกรณ์ต่างๆ รู้แหล่งวิทยาการที่จะไปแสวงหาข่าวสาร สามารถสรุปประเด็นสำคัญของเนื้อหาสาระที่ได้สามารถทดลอง ทดสอบและพิสูจน์ข่าวสารความรู้ที่รวบรวมมาได้จนสรุปเป็นหลักการและเหตุผลที่ดี
2. กระบวนการประเมินค่า ได้แก่การฝึกให้นักเรียน รู้จักวิเคราะห์ วิจารณ์ เปรียบเทียบ ข้อดี ข้อเสียประเมินค่าข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้ และสามารถจัดประเภทได้ว่าข้อใดถูก ดีเหมาะสม และเป็นประโยชน์มากที่สุด
3. กระบวนการเลือกและตัดสินใจได้แก่ การฝึกให้นักเรียนรู้จักเลือกและตัดสินใจได้ถูกต้อง รวดเร็ว และมีเหตุผล
4. กระบวนการปฏิบัติ ได้แก่ การฝึกให้นักเรียนสามารถกระทำหรือปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ได้ตามหลักการ กฎเกณฑ์ มีความพอดี และบังเกิดผลที่สมบูรณ์

การฝึกฝนในกระบวนการดังกล่าวนี้ ครูสามารถใช้วิธีการที่มีลักษณะของการแสวงหาเหตุผลและแก้ปัญหา มาใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ วิธีการทางวิทยาศาสตร์

(Scientific Method) วิธีการสืบสวน (Method of Inquiry) วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving Method) และวิธีการค้นพบ (Discovery Method) เป็นต้น

นอกจากนี้ ดนัย ไชยโยธา (2534 : 61) และลำดวน เกษตรสุนทร (2535 : 56-60) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกันดังนี้

1. ให้เด็กเป็นศูนย์กลาง มีครูเป็นผู้กำกับ โดยกำหนดบทบาทหรือกิจกรรมที่จะให้นักเรียนปฏิบัติอย่างหลากหลายและเหมาะสม

2. จัดการเรียนการสอนให้เป็นทักษะกระบวนการอย่างแท้จริง โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหา และสามารถนำประสบการณ์เหล่านั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ซึ่งทักษะกระบวนการต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ ทักษะกระบวนการ 9 ประการ ทักษะกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการทางสังคม กระบวนการทำงาน กระบวนการรวบรวมข้อมูลและข่าวสาร เป็นต้น

3. สอนคนไม่ใช่สอนหนังสือ การเตรียมคนเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาได้ ต้องปลูกฝัง คุณลักษณะ ค่านิยม เจตคติที่จำเป็นให้ด้วย

4. ให้นักเรียนได้รับการฝึกฝนทักษะกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีระบบ การเสาะแสวงหาความรู้อย่างมีระบบ ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ทางสังคมตลอดจนความรู้ต่างๆ ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของนักเรียน โดยผ่านขั้นตอนต่างๆ ในการเรียนรู้ด้วยตนเองเริ่มตั้งแต่การวางแผน การเลือก การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำเอง รู้เอง โดยมีครูคอยให้คำปรึกษาเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้

5. ให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติควบคู่ไปกับการเรียนเนื้อหานั้น ๆ เท่าที่สามารถจะทำได้

6. ฝึกฝนให้นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรักษาสุขภาพอนามัย โดยจัดให้มีการตรวจสุขภาพตอนเช้าอย่างน้อยวันละ 1 คาบ ทุกวันรวมกับการเรียนข่าวเหตุการณ์ การตรวจสอบสุขภาพอนามัย ซึ่งอาจจะตรวจในเวลาอื่นที่ครูเห็นว่าเหมาะสมก็ได้

7. ฝึกฝนให้นักเรียนมีความสนใจ รู้จักวิเคราะห์ข่าว เหตุการณ์ประจำวัน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวาง ทันสมัย เห็นสิ่งที่ผิดและถูก สิ่งที่ควรเชื่อและไม่ควรเชื่อ เพื่อจะได้ นำสิ่งที่ดีไปปฏิบัติตาม โดยจัดให้มีการเล่าข่าว เหตุการณ์ประจำวัน รวมทั้งการอภิปรายร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ในตอนเช้าทุกวันอย่างน้อยวันละ 1 คาบ ร่วมกับการตรวจสุขภาพอนามัย

8. ครูสามารถยืดหยุ่นเวลาเรียนได้ ตามความสนใจของผู้เรียนและความเหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชาแต่ละเรื่อง แต่ละตอน

9. ครูในฐานะเป็นผู้จัดการสำคัญของการจัดการเรียนการสอน จะต้องสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเอื้อต่อกันในเชิงของการเรียนรู้ การเสาะแสวงหาความรู้หาคำตอบ แก้ปัญหาให้เป็นทั้งผู้ให้และผู้รับซึ่งกันและกัน

10. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุดตามวัยและความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมนั้นได้ เช่น ป.1 เป็นกิจกรรมของเด็กประมาณ 40% กิจกรรมที่ครูเป็นผู้แนะนำประมาณ 60% แต่ในชั้น ป.5 กิจกรรมของเด็กจะมากขึ้น

11. เน้นคุณธรรมต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด เช่น ความรับผิดชอบ การประหยัด การออม ความซื่อสัตย์ การตรงต่อเวลา เป็นต้น ครูจะต้องพิจารณานักเรียนเป็นรายบุคคลว่านักเรียนคนใดขาดคุณธรรมข้อใดหรือบกพร่องคุณธรรมลักษณะใด จะต้องรีบปลูกฝังคุณธรรมนั้นให้กับนักเรียน โดยยึดหลักการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของแต่ละบุคคล

12. สอนให้สัมพันธ์กับกลุ่มวิชาอื่นๆ อันได้แก่ กลุ่มทักษะทางภาษา กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ

จากข้อเสนอแนะและแนวคิดดังกล่าวมานั้น พอจะสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต นอกจากจะต้องจัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั่วไปดังที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแล้ว ยังต้องพยายามจัดสภาพการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิด ได้แก้ปัญหา ได้ปฏิบัติ ได้อภิปราย ได้ค้นคว้าทดลอง เพื่อแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องด้วยตนเอง เพื่อนำความรู้ประสบการณ์ต่างๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) อีกด้วย โดยการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมือนกับสภาพชีวิตจริงมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน ให้ผู้เรียนได้คิดได้ปฏิบัติด้วยตนเอง และเป็นการฝึกให้นักเรียนเกิดทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการดำรงชีวิต อันได้แก่ การรวบรวมข้อมูลและข่าวสารและข้อมูลกระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการคิด กระบวนการทำงาน เป็นต้น และให้มีการยืดหยุ่นได้ตามสภาพของท้องถิ่น (พรณี ผุดเกตุ, 2541 : 16)

5. กิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

กิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดรู้จักตัดสินใจ รู้จักปฏิบัติและฝึกทักษะในการแก้ปัญหา โดยผู้สอนควรระลึกรู้เสมอว่าการให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ก็เพื่อฝึกทักษะกระบวนการ เพื่อประโยชน์ทั้งในแง่ของการศึกษาเพื่อชีวิต การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการศึกษาต่อในชั้นที่สูงขึ้น (กรมวิชาการ, 2533 : 24) จะต้องเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากที่สุด ได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติ ได้แก้ปัญหาด้วย

ตนเอง โดยการค้นคว้า ทดลอง อภิปราย ชักถาม ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม สรุปลักษณะหรือหลักการจากการปฏิบัติมากกว่าท่องจำกฎเกณฑ์ (สมุน อมรวิวัฒน์, 2525 : 327) ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนต้องเปลี่ยนจากการเรียนโดยท่องจำเนื้อหาความรู้มาเป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนมีนิสัยในการใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ การทำงาน การปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สามารถนำกระบวนการไปใช้ได้อย่างคล่องแคล่วโดยอัตโนมัติในทุกสถานการณ์ (กรมวิชาการ, 2533 : 24)

กิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งควรนำมาจัดในการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้น ธีระ รุณเจริญ (2525 : 174 - 175) รุจิระ สุภรณ์ไพบุลย์ และคณะ (2526 : 90) และลำฉนวน เกษตรสุนทร (2535 : 87 - 90) ได้เสนอแนะไว้สอดคล้องกันดังนี้

1. การอภิปราย
2. การแบ่งกลุ่มค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา
3. การเชิญวิทยากร
4. การสัมภาษณ์โดยนักเรียน
5. การเล่านิทานหรือเหตุการณ์สำคัญ
6. การศึกษานอกสถานที่
7. การสังเกตจากของจริง เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ หรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ
8. การทดลอง และการสาธิตการทดลอง
9. การแสดง เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละครใบ้ การเล่นเกม การแสดง

ละคร

10. การใช้แผนที่
  11. การใช้ข่าวประจำวัน
  12. การจัดป้ายนิเทศ
  13. การจัดนิทรรศการ
  14. การจัดกิจกรรมหรือสถานการณ์จริง
  15. การสะสมรูปภาพ ข่าว ใบไม้ เมล็ดพืช แสตมป์ แมลง ฯลฯ
  16. การใช้วัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น ศูนย์การเรียนกระบวนการกลุ่มชุดการสอน เป็นต้น
  17. การใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ภาพโปสเตอร์ ภาพยนตร์ ภาพเคลื่อนไหว เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น
- นอกจากนั้น ฉันทย์ ไชโยธา (2534 : 59-61) ได้กล่าวถึงการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่าควรยึดตามหลักการดังต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมที่สร้างความสนใจของผู้เรียน โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

2. จัดกิจกรรมที่เน้นการคิดเสาะแสวงหาคำตอบด้วยการค้นคว้าทดลอง มากกว่าให้ท่องจำ และทำกิจกรรมถามตอบเพียงอย่างเดียว

3. จัดกิจกรรมโดยใช้สื่อการสอนเข้าช่วย แทนที่จะใช้หนังสือเพียงเล่มเดียว

4. จัดกิจกรรมที่เลียนแบบสถานการณ์ในชีวิตจริง

5. จัดกิจกรรมที่มีการวัดผลทุกชั้นตอนและนักเรียนได้มีโอกาสประเมินผลตนเอง

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนี้จะเน้นกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบโดยใช้เทคนิคและวิธีการอย่างหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการที่จำเป็นในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้มากที่สุด และสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรเข้าใจถึงจุดเน้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหา และเวลาซึ่งหลักสูตรเปิดโอกาสให้สามารถยืดหยุ่นได้ตามสภาพท้องถิ่น และความเหมาะสมอยู่แล้วซึ่งจุดเน้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มี 2 ประการ คือ สอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยเน้นกระบวนการการเรียนรู้ (ลำดวน เกษตรสุนทร, 2535 : 39)

6. สื่อการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

สื่อการสอนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนมาก เพราะทำให้การสอนบรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น ซึ่งนักวิชาการแต่ละคนเรียกต่างกัน เช่น อุปกรณ์การสอน วัสดุการสอน โสตทัศนูปกรณ์ ฯลฯ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2521 : 21) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะมาสนับสนุนการเรียนการสอน เร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความจำได้ดีขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้แก่ ของจริง ของจำลอง แผนภูมิ แผ่นภาพ บัตรคำ บัตรงาน โสตทัศนูปกรณ์ เศษวัสดุเหลือใช้ ฯลฯ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535 : 191) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ และกิจกรรมที่ครูและนักเรียนจะต้องใช้เพื่อเป็นแนวทางในการเรียนรู้ ซึ่งครูจะต้องจัดทำขึ้นหรือจัดหาไว้เรียบร้อยแล้ว

กิดานันท์ มะลิทอง (2536 : 76) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ว่า สื่อการสอนหมายถึง ตัวกลางที่ช่วยนำและถ่ายทอดข้อมูลความรู้จากผู้สอน หรือแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียนเป็น

สิ่งที่ช่วยอธิบายและขยายเนื้อหาให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายยิ่งขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

วารินทร์ รัชมีพรหม (2531 : 14) ได้ให้ความหมายว่า สื่อการสอน หมายถึงสิ่งที่เป็นพาหนะนำข้อมูลจากแหล่งกำเนิดไปสู่ผู้รับ ซึ่งได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเสียง ภาพถ่าย วัสดุฉาย และสิ่งพิมพ์

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ (2521 : 80) ให้ความหมายว่า สื่อการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในระบบการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 160) ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่ใช้ในการสื่อความหมายจากผู้สอนไปยังผู้เรียน หรือถ่ายทอดเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

ไฮน์นิช และคณะ (Heinich and others, 1989 : 7-8 อ้างถึงใน กิดานันท์ มะลิทอง, 2536 : 75) ให้ความหมายว่า สื่อการสอน (Instruction Media) หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน

บราวน์ และคณะ (Brown and others, 1973 : 2) กล่าวว่า สื่อการสอนได้แก่อุปกรณ์ทั้งหลายที่ช่วยเสนอความรู้ให้แก่ผู้เรียนจนเกิดผลการเรียนที่ดี ทั้งนี้มีความหมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูนำมาใช้ เช่น การศึกษานอกสถานที่ การสาธิต การทดลอง เป็นต้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า สื่อการเรียน และสื่อการเรียนการสอนเป็นคำที่ใช้ความหมายเดียวกัน ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “สื่อการเรียนการสอน” ซึ่งหมายถึง วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ บุคคล สถานที่ และวิธีการต่าง ๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้ประกอบ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะส่งผลให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น บรรลุจุดประสงค์ได้ง่ายขึ้น และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์ (2537 : 142-143) ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนต่อผู้สอนว่ามี 5 ประการ ดังนี้

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอน ทั้งด้านแรงงานและเวลา
2. ทำให้ผู้สอนสนุกสนานไปกับการสอน
3. เมื่อผู้สอนเห็นคุณค่าของสื่อ ก็จะเป็นแรงผลักดันให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการผลิตอุปกรณ์ ค้นคว้าหาวิธีการใหม่ ๆ ตลอดจนเป็นผู้ไม่หาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ

4. ครูที่พูดไม่เก่งจะมีความเชื่อมั่นในการสอนมากขึ้น เพราะการเรียนการสอนจะไม่ใช้ครูเป็นผู้พูดคนเดียวอีกต่อไป

5. ช่วยให้ผู้สอนมีโอกาสสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถนำเอาประสบการณ์แปลก ๆ นอกชั้นเรียนมาเสนอผู้เรียนได้เสมอ

ส่วนคุณค่าของสื่อการเรียนการสอนต่อผู้เรียนนั้น กิดานันท์ มะลิตอง (2531 อ้างถึงใน ธีรพงศ์ แก่นอินทร์, 2537 : 143) ได้สรุปไว้ว่ามี 6 ประการ คือ

1. เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เนื้อหาที่อยู่ยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้น และสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้อง

2. ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสนุกสนานไม่เบื่อหน่ายในการเรียน

3. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน

4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น

5. ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้

6. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จะบรรลุผลสำเร็จได้ โดยอาศัยสื่ออุปกรณ์การสอนเป็นสำคัญ สื่ออุปกรณ์ที่นำมาใช้กับการสอนกลุ่มสร้างเสริม

ประสบการณ์ชีวิต ควรเน้นในเรื่องรูปธรรมที่เป็นของจริงใกล้ตัวนักเรียน เป็นสภาพชีวิตจริงของนักเรียน ครอบครัวและเพื่อน เพื่อสร้างความตระหนักในปัญหา และความจำเป็นในชีวิตประจำวัน

กรมวิชาการ (2521 : 29-30) ได้กำหนดแนวทางในการเลือกใช้สื่อการสอนแก่ครูดังนี้

1. ครูควรคำนึงถึงสื่อการสอนที่จะนำมาใช้นั้นต้องให้ข้อเท็จจริงที่จะทำให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอดถูกต้อง

2. ในด้านเนื้อหาของสื่อการสอน ครูต้องคำนึงถึงคุณค่าทางการเรียนรู้เป็นสำคัญ

3. สื่อการสอนที่นำมาใช้นั้นต้องเหมาะสมกับอายุ สติปัญญาและประสบการณ์ของผู้เรียน

4. ครูควรตระหนักถึงผู้ใช้อยู่เสมอ เพราะสื่อการสอนผู้เรียนต้องใช้มากกว่าผู้สอน

5. ครูควรศึกษาคู่มือประกอบการสอนก่อน เพราะภายในคู่มือจะบอกเนื้อหาไว้โดยย่อสำหรับช่วยผู้สอน

6. การคำนึงถึงสื่อการสอนที่จะนำมาใช้นั้นจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิด วิพากษ์วิจารณ์ และก่อให้เกิดกิจกรรมร่วมกันในการสอน

7. คำนึงอยู่เสมอว่า สื่อการสอนนั้น ๆ จะช่วยสร้างปัญหาหรือช่วยแก้ปัญหาอย่างไรอย่างหนึ่งหรือไม่

8. ต้องรู้จักวิธีเก็บรักษาสื่อต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพดีและใช้ได้ยาวนานที่สุด นอกจากนี้ ยังได้เสนอวิธีปฏิบัติของครูในการนำสื่อการสอนมาใช้ดังนี้

1. ตำราตรวจสอบแต่ละชิ้นว่าอยู่ในสภาพที่จะนำมาใช้ได้ทันทีหรือไม่ ถ้าพบว่ามีส่วนที่ขาดหรือเลือนลางไม่ชัดเจน ครูต้องรีบแก้ไขให้เรียบร้อย

2. ศึกษาเรื่องราว และทดสอบวิธีใช้แต่ละอย่างก่อนนำมาใช้ในชั้นเรียน ครูจะต้องทราบถึงความมุ่งหมายในการนำมาใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา

3. มอบหมายให้นักเรียนไปอ่านเรื่องที่ครูจะสอนในชั่วโมงต่อไปมาล่วงหน้าเมื่อนักเรียนได้เห็นอุปกรณ์ที่นำมาใช้ประกอบการสอนเรื่องที่ตนได้อ่านมาแล้ว ก็จะสามารรถเชื่อมโยงเรื่องที่เป็นนามธรรมกับสิ่งที่ป็นรูปธรรมได้อย่างถูกต้อง และยังเป็นกรช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทเรียนได้ดีขึ้น

4. ครูต้องเตรียมบทเรียนร่วมกับนักเรียนในบางโอกาส เช่น กำหนดหัวข้อไว้สำหรับให้นักเรียนอภิปราย โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มมาอภิปรายประกอบการใช้สื่อการสอนที่ครูจัดเตรียมไว้ และให้นักเรียนกลุ่มอื่นตั้งปัญหาซักถาม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 236) ได้ให้คำแนะนำในการจัดทำสื่อการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่า สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ไม่ได้กำหนดตายตัว โดยกำหนดประเภทของสื่อไว้ ดังนี้

1. ประเภทรูปภาพ บัตรภาพ บัตรคำ แผนภูมิ
2. ประเภทของจริงและหุ่นจำลอง
3. ประเภทวัสดุ ได้แก่

3.1 วัสดุเพื่อทำรูปภาพ บัตรภาพ แผนภูมิ ชุดการสอน ได้แก่ กระดาษ กรรไกร คัตเตอร์ สี กาว แป้งเปียก ตัวอย่างภาพจากแหล่งต่าง ๆ

3.2 วัสดุที่เป็นเครื่องมือทดลองวิทยาศาสตร์

ประเภทหนังสือค้นคว้า และเอกสารสิ่งพิมพ์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 27-29) แนะนำว่า การใช้สื่อควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การเลือกสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้ต้องสัมพันธ์กับเรื่องที่สอน เหมาะสมกับความรู้ ประสบการณ์ วัย สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก และเลือกสื่อที่หาง่ายและมีประสิทธิภาพ

2. การเตรียม ก่อนนำสื่อไปใช้นั้น ครูผู้สอนจะต้องศึกษาบทเรียน วัสดุที่จะใช้ และวิธีการผลิตจะต้องเตรียมตัวนักเรียนให้พร้อมเกี่ยวกับประสบการณ์เดิม การที่จะให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม มีการสัมพันธ์กับความรู้ใหม่ ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องเตรียมการในเรื่องการผลิต การทดลอง ปรับปรุง การจัดลำดับการใช้ไว้เป็นอย่างดีด้วย

3. การนำเสนอ การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต นั้น สื่อทำหน้าที่เพียงช่วยครูและนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพ การใช้สื่อจึงต้องใช้ให้เหมาะสมกับวิธีสอน จุดมุ่งหมาย ระยะเวลา จิตวิทยาการเรียนรู้ และลักษณะของผู้สอน

4. การประเมินการใช้สื่อ หลังจากการใช้สื่อการเรียนการสอนแล้ว ควรประเมินการใช้เสมอ

สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่รอบตัวเรา เราสามารถสร้าง จัดหา เก็บรักษา จัดบริการอย่างถูกวิธี และนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้มีประสิทธิภาพได้

ชัยขงศ์ พรหมวงศ์ (2527 : 311) กล่าวถึง บทบาทของสื่อการสอนต่อการเรียนของเด็ก ประถมศึกษาดังนี้

1. สื่อการสอนเป็นตัวกระตุ้นความสนใจของเด็กต่อเรื่องที่จะเรียน เมื่อเด็กเกิดความสนใจ ก็จะพยายามเรียนรู้เรื่องนั้นขึ้นเอง โดยที่ครูไม่ต้องเสียเวลาพูดหรืออธิบายมากนัก

2. สื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่จะให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ โดยที่เด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดด้วยการลงมือทำ หากไม่มีสื่อการสอนให้เด็กใช้เป็นเครื่องมือ เด็กก็ไม่ทราบว่าจะทำอะไร บอกให้ทำโดยไม่มีเครื่องมือช่วย ย่อมเป็นไปได้

3. สื่อการสอนช่วยให้ประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมแก่เด็ก เพราะสื่อการสอนขยายแนวคิดในเรื่องที่เรียน ด้วยการให้เด็กได้เห็นภาพ ได้ยินเสียง หรือทั้งสองอย่างมีโอกาสได้เห็นของจริง หรืออย่างน้อยก็ของจำลอง และบางครั้งก็ได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน

4. ในการเรียนแนวคิดบางอย่าง นักเรียนจะเรียนจากการเห็น ได้ดีจากตัวอย่างหรือตัวแบบ สื่อการสอนจึงมีบทบาทในการเป็นตัวแบบที่ดีสำหรับการเรียนของเด็ก และทำให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้รวดเร็วขึ้น หากไม่มีสื่อการสอนเป็นตัวแบบ บางทีครูเสียเวลาอธิบายทั้งวันนักเรียนก็มองไม่เห็นภาพหรือปฏิบัติตามไม่ได้ เช่น ในการเรียนกระบวนการตามขั้นตอนต่าง ๆ

5. สื่อการสอนในรูปของกิจกรรมหรือวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เกิดบรรยากาศของความเป็นกันเอง โดยครูมีเวลาสังเกตและมีเวลาใกล้ชิดกับนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือเพราะครูไม่จำเป็น

ต้องสอนด้วยการพูดตลอดเวลา ครูจึงไม่เห็นคเห็น้อย ไม่หุงคหจิด แต่กลับรู้สึกสนุกสนานไปกับ การเรียนของเด็ก ครูก็จะมีควมยืมแยม สร้างบรรยากาศของความอบอุ่นใจมากขึ้น

6. สื่อการสอนช่วยสร้างประสบการณ์ที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยการจัดสื่อใน รูปของชุดการสอนที่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ครูจึงเปิดโอกาสให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ได้ซักถาม คิดค้นสิ่งใหม่ได้เต็มที่ โดยที่ครูไม่ต้องเกรงว่าจะสอนเด็กหรือตอบคำถามเด็กไม่ได้เพราะสื่อการ สอนได้บรรจุเนื้อหาหรือคำตอบของปัญหาต่างๆ ไว้แล้ว ดังนั้นการเรียนของเด็กประถมศึกษาจึงมี บรรยากาศของการเปิดใจมากขึ้น

กรมวิชาการ (2534 : 235) ได้กล่าวไว้ว่า สื่อการสอนที่จะนำมาใช้กับกลุ่มสร้างเสริม ประสบการณ์ชีวิต ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. การเลือกสื่อ สื่อการเรียนการสอนที่จะนำมาใช้ต้องสัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอนเหมาะสม กับความรู้ ประสบการณ์ ระดับชั้น วัย สภาพแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกและเลือกสื่อที่หา ง่ายมีประสิทธิภาพ

2. การเตรียมสื่อ ก่อนนำสื่อไปใช้ครูต้องศึกษาบทเรียน แผนการสอน เลือกสื่อ วัสดุที่จะ ใช้และวิธีการใช้สื่อ ตลอดจนต้องเตรียมตัวนักเรียนให้พร้อม โยงกิจกรรมให้ต่อเนื่องระหว่าง ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ อาจจะทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมจัดหาสื่อมาใช้ ด้วย ครูจำเป็นต้องเตรียมการในเรื่องการผลิต การทดลอง การปรับปรุง การจัดลำดับการใช้สื่อ การเรียนการสอนให้พร้อมเสมอ

3. การนำเสนอสื่อ ครูต้องคำนึงเสมอว่า สื่อที่เตรียมมานั้นเป็นเครื่องช่วยครูและนักเรียน ในการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อต้องเหมาะสมกับบทเรียน เนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน เวลา จิตวิทยาการเรียนรู้ และลักษณะของผู้สอน

4. การประเมินการใช้สื่อ เมื่อครูใช้สื่อแล้วทุกครั้งต้องมีการประเมินว่า ได้ผลบรรลุเป้าหมายเพียงใด ควรมีการปรับปรุงอย่างไร แล้วเขียนเป็นข้อเสนอแนะไว้

5. การจัดหาสื่อ สามารถทำได้ดังนี้

5.1 ครูผลิตขึ้นมาเองหรือให้นักเรียนช่วยกันผลิต

5.2 จัดซื้อสื่อสำเร็จรูป

5.3 ขอหรือขอยืมจากหน่วยงานที่บริการ

บันทึก พฤษะวัน (2537 : 107) ได้สรุปการใช้สื่อดังนี้

1. ช่วยประหยัดเวลาในการสอนเพื่อสร้างความเข้าใจให้เกิดแก่ผู้เรียน

2. เป็นแนวทางนำไปสู่การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เรียนได้

3. ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการปฏิบัติโดยใช้ความรู้ที่เรียนมา นำไปสู่การปฏิบัติย่อมช่วยให้เกิดความคงทนในการเรียนรู้ และเกิดรอยประทับใจ เรียนรู้ไม่รู้ลืม

4. ช่วยขอลสิ่งที่อยู่ห่างไกลมาใกล้ตัวเด็ก

5. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนจากการเปรียบเทียบ หากความสัมพันธ์และสรุปบทเรียนได้ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งจำเป็น และสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนการสอน ซึ่งครูผู้สอนก็ต้องคิดพิจารณาเลือกสื่อที่เหมาะสมโดยอาจจะสร้างขึ้นเองก็ได้ เพื่อนำมาใช้ประกอบการสอน เพื่อให้ นักเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. การวัดผลและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

การประเมินผลถือเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับการวัดผลทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตควรจะต้องวัดทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (จ้านง พรายเยี่ยมแซ, 2527 : 326) โดยเน้นหนักในด้านปฏิบัติและการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตและการวัดผลมีทั้งการวัดเป็นรายบุคคลและส่วนรวม (คณัย ไชยโยธา, 2534 : 62-63) ซึ่งวิธีการประเมินผลที่ระบุไว้ในแผนการสอนแต่ละเนื้อหา จำแนกได้ดังนี้ คือ

1. การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทั้งเป็นรายบุคคลและส่วนรวมว่า ได้ผลตามจุดประสงค์หรือไม่ อาจสังเกตขณะที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนต่าง ๆ สังเกตพฤติกรรมก่อนเรียนและหลังเรียนผ่านไปแล้ว โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมใหม่ว่าแตกต่างกันอย่างไร (คณัย ไชยโยธา, 2534 : 63; ลำดวน เกษตรสุนทร, 2535 : 294)

2. การสัมภาษณ์ เป็นการวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียน ได้ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ความรู้สึกนึกคิด ซึ่งการสัมภาษณ์นี้มักใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เนื่องจากนักเรียนบางคนยังไม่สามารถเขียนสะกดคำได้ถูกต้อง แต่สามารถตอบคำถามหรือเล่าเรื่องได้ จะช่วยทำให้ครูได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง หรืออาจจะใช้การสัมภาษณ์ประกอบการวัดผลวิธีอื่น ๆ ให้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การสังเกต การตรวจผลงาน หรือทดสอบด้วยข้อเขียน แต่ถ้านักเรียนยังไม่ผ่านจุดประสงค์ครูควรจะใช้การสัมภาษณ์เพิ่มเติมเฉพาะบางคนเป็นต้น (จ้านง พรายเยี่ยมแซ, 2527 : 332) และเพื่อให้การประเมินผลวิธีนี้ได้ผลดียิ่งขึ้น ครูควรเตรียมคำถามที่รัดกุมไว้ล่วงหน้า โดยอาจใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยก็ได้ (ลำดวน เกษตรสุนทร, 2535 : 294)

3. การตรวจผลงาน เป็นการประเมินผลงานที่นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ เช่น การตรวจรายงาน สมุดงาน แบบฝึกหัด ผลการทดลอง ผลผลิตที่ได้จากการปฏิบัติจริง เป็นต้น สิ่งที่ควรพิจารณาในการตรวจผลงาน ได้แก่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความถูกต้อง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความตรงต่อเวลา เป็นต้น (จันทน์ พรายเข้มแข, 2527 : 329-330) ซึ่งควรใช้แบบฟอร์มและวิธีการวัดผลอื่น ๆ ช่วยในการประเมินด้วย เช่น การตรวจความสะอาดของเล็บมือผู้เรียน ตรวจผลการจัดนิทรรศการของกลุ่ม โดยใช้การจัดอันดับคุณภาพ เป็นต้น (ดนัย ไชโยธา, 2534 : 63)

4. การตรวจงานภาคปฏิบัติ และการนำไปใช้มุ่งที่จะตรวจลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติ และกระบวนการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาของผู้เรียนด้วย เพราะเป็นสิ่งจำเป็น และช่วยให้การประเมินผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่นเมื่อนักเรียนแปรงฟันแล้ว ก็ให้ผู้เรียนแสดงวิธีแปรงฟันที่ถูกต้องตามลำดับขั้นตอน เป็นต้น (ลำดวน เกษตรสุนทร, 2535 : 294)

5. การทดสอบด้วยข้อเขียนเป็นการประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนไปแล้วเพียงใด สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาได้มากน้อยเพียงไร ซึ่งอาจจะใช้ในตอนที่ให้บททวน หรือเริ่มบทเรียนใหม่ให้สัมพันธ์กับบทเรียนเก่าก็ได้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตไม่ได้เน้นวิธีวัดผลแบบนี้ในช่วงระดับประถมศึกษาปีที่ 1-2 มากนัก แต่จะค่อยเน้นหนักเพิ่มมากขึ้นในชั้นที่สูงขึ้นไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 : 240 - 244) เนื่องจากวิธีนี้เป็นวิธีวัดผลที่ใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องมือ ซึ่งมีหลายรูปแบบเช่น แบบตัวเลือก แบบเติมคำ แบบอัตนัย เป็นต้น การวัดผลวิธีนี้จะใช้ได้ผลที่สุดเมื่อต้องการวัดพฤติกรรมด้านความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมด้านพุทธรณีสัย เป็นส่วนใหญ่ดังนั้นถ้าจะวัดพฤติกรรมด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัยจะต้องอาศัยวิธีอื่นมาประกอบกัน คือ การสังเกต การตรวจผลงาน และการสัมภาษณ์ (จันทน์ พรายเข้มแข, 2527 : 383)

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่า การประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จะเน้นหนักไปในทางปฏิบัติ การทดลองของนักเรียน พร้อมทั้งนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหของนักเรียนเองในชีวิตประจำวัน ซึ่งการประเมินผลจะมีการประเมินผลในรายบุคคลและประเมินผลเป็นกลุ่ม เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายของบทเรียนหรือไม่ และนำความรู้พื้นฐานที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริงเพียงไร มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือไม่ และครูผู้สอนต้องเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนและวัยของผู้เรียนในการประเมินผล

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอน

1. ความหมายของชุดการสอน

ชุดการสอนหรือชุดการเรียนรู้ (Learning Package) ได้มีผู้ให้ความหมายแตกต่างกันดังนี้ ชัยขงศ์ พรหมวงศ์ (2520 : 189) ให้ความหมายว่า ชุดการสอน หมายถึง ระบบการผลิตและการนำสื่อการสอนประสมที่สอดคล้องกับวิชา หน่วยและหัวข้อเรื่องเพื่อช่วยให้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สุมานิน รุ่งเรืองธรรม (2522 : 112) ให้ความหมายว่า ชุดการสอนหมายถึงระบบการผลิตและการนำสื่อการเรียนรู้หลายๆ อย่างมาสัมพันธ์กันและส่งเสริมคุณค่าซึ่งกันและกันหรือนำระบบสื่อประสมที่สอดคล้องกับเนื้อหา และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยวิชามาช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นิยมจัดไว้ในรูปของกล่องหรือซองเป็นหมวด ๆ สำหรับสอนหัวข้อต่าง ๆ ในทุกวิชาเท่าที่จะทำได้ โดยยึดหลักสูตรเป็นแนวในการพิจารณาจัดทำชุดการสอนแต่ละชุด

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2526 : 185) ให้ความหมายว่า ชุดการสอน หมายถึง ระบบการผลิตและการนำสื่อการเรียนรู้หลายๆ อย่างมาสัมพันธ์กัน และให้คุณค่าส่งเสริมซึ่งกันและกันสื่อการเรียนรู้เหล่านี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สื่อประสมที่นำมาใช้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยยึดหลักสูตรเป็นแนวในการพิจารณาจัดทำชุดการสอน

ดังนั้นสรุปได้ว่า ชุดการสอนหมายถึง ระบบการผลิตสื่อประสมหลายๆ อย่างให้สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียน ที่มีความสัมพันธ์กันตามลำดับเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนทำกิจกรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพโดยจัดแยกเป็นเรื่อง ๆ

2. แนวคิดในการผลิตชุดการสอน

ชัยขงศ์ พรหมวงศ์ (2520 : 190-193) มีแนวคิดในการผลิตชุดการสอน 5 แนวคิด คือ

1. ทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคล นักการศึกษานำเอาหลักจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันหลายๆ ด้านคือ ความสามารถทางสติปัญญา ความต้องการ ความสนใจ ร่างกาย สังคมและอื่น ๆ โดยคำนึงถึงหลักความแตกต่างเหล่านี้มาใช้ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการศึกษาโดยเสรี คือการศึกษาด้วยตนเองเป็นต้น

2. ความพยายามที่จะเปลี่ยนการเรียนการสอนไปจากเดิมที่เคยยึดครูเป็นศูนย์กลางมาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนด้วยการใช้แหล่งความรู้จากสื่อการสอนแบบต่าง ๆ
3. การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ได้เปลี่ยนแปลงและขยายตัวออกไป มาเป็นสื่อการสอน
4. ปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับสภาพแวดล้อม แนวโน้มในปัจจุบันและอนาคตของกระบวนการเรียนรู้ต้องนำกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มาใช้เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนประกอบกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งนำมาสู่ระบบการผลิตสื่อออกมาในรูปแบบของชุดการสอน
5. การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ยึดหลักจิตวิทยาการเรียนรู้มาใช้โดยสนับสนุนให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้ว่าการตัดสินใจหรือการทำงานของตนถูกหรือผิดอย่างไร มีการเสริมแรงและเรียนรู้ไปทีละขั้นตามความสามารถ และความสนใจของนักเรียนเอง

3. คุณลักษณะของชุดการสอน

ชุดการสอนถือเป็นอุปกรณ์สำเร็จรูปที่ช่วยให้เทคนิคการสอนและกระบวนการเรียนรู้ได้ผลอันเป็นคุณลักษณะหนึ่งของชุดการสอน ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520 : 192) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของชุดการสอนว่าต้องมีคุณลักษณะดังนี้

1. ช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ เพราะชุดการสอนผลิตขึ้นจากกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญหลายด้าน และมีการทดลองใช้จนแน่ใจแล้วว่าได้ผล จึงได้นำออกมาใช้ ถ้านำมาใช้แล้วเกิดข้อบกพร่องจะต้องตรวจสอบสภาพทั่วไปว่ามีส่วนใดทำให้ชุดการสอนนั้นบกพร่อง
2. ช่วยลดภาระของผู้สอน เมื่อมีชุดการสอนสำเร็จรูปแล้ว ผู้สอนจะดำเนินการตามคำแนะนำที่บอกไว้ในชุดการสอนตามลำดับขั้น ซึ่งแต่ละขั้นจะมีอุปกรณ์ กิจกรรม ตลอดจนข้อแนะนำไว้พร้อม
3. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ในแนวเดียวกัน แม้ผู้เรียนจะมีจำนวนมากเท่าใดก็ตาม ซึ่งต่างกับการสอนแบบเดิม กล่าวคือ เมื่อผู้เรียนจำนวนมากจะต้องมีผู้สอนหลายคนในวิชาเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างกันในด้านประสิทธิภาพของการสอน
4. ช่วยผู้สอนในการประเมินผลการเรียน โดยมีข้อทดสอบไว้ครบถ้วน
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถตามความต้องการ และชุดการสอนนี้จะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้ทั้งสิ้นตามอัตราการเรียนของผู้เรียน
6. ช่วยสร้างเสริมการเรียนแบบต่อเนื่อง เพราะชุดการสอนจะแยกเป็นรายวิชาแต่ละวิชา จะมีหน่วยการสอนเรียงตามลำดับ เมื่อจบแต่ละหน่วยแล้วมีโอกาสติดตามหน่วยต่อไปได้ตามความต้องการของผู้เรียน

4. ประเภทของชุดการสอน

ชุดการสอนแบ่งตามลักษณะการใช้ได้ 3 ประเภท คือ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535 : 158)

1. ชุดการสอนประกอบคำบรรยาย หรือเรียกอีกอย่างว่าชุดการเรียนสำหรับครูใช้ คือ เป็นชุดการสอนที่กำหนดกิจกรรม และสื่อการเรียน ให้ครูใช้ประกอบคำบรรยาย เพื่อเปลี่ยนบทบาทการพูดของครูให้น้อยลง และเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นชุดการสอนนี้จะมีเนื้อหาวิชาเพียงหน่วยเดียว และใช้กับนักเรียนทั้งชั้น

2. ชุดการสอนสำหรับกิจกรรมกลุ่ม ชุดการสอนแบบนี้มุ่งเน้นที่ตัวผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมร่วมกัน และอาจจัดการเรียนในรูปของศูนย์การเรียน ชุดการสอนแบบกิจกรรมกลุ่มจะประกอบด้วย ชุดการสอนย่อยที่มีจำนวนเท่ากับจำนวนศูนย์ ที่แบ่งไว้ในแต่ละหน่วย ในแต่ละศูนย์มีสื่อการเรียนหรือบทเรียนครบชุด ตามจำนวนผู้เรียนในศูนย์กิจกรรมนั้น เพื่อการเรียนอาจจะจัดเป็นรูปของรายบุคคล หรือผู้เรียนทั้งศูนย์ใช้ร่วมกันก็ได้ ผู้เรียนที่เรียนจากชุดการสอนในแต่ละกลุ่มอาจต้องการความช่วยเหลือจากครูในระยะเริ่มเท่านั้น หลังจากเคยชินต่อวิธีการใช้แล้ว ผู้เรียนจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เอง ระหว่างประกอบกิจกรรมการเรียนหากมีปัญหาผู้เรียนสามารถซักถามครูได้เสมอ เมื่อจบการเรียนแต่ละศูนย์อาจจะสนใจการเรียนเสริมเพื่อเจาะลึกถึงสิ่งที่เรียนรู้ได้อีก จากศูนย์สำรองที่ครูจัดเตรียมไว้ เพื่อเป็นการไม่เสียเวลาที่จะต้องรอนบุคคลอื่น

3. ชุดการสอนรายบุคคล เป็นชุดการสอนที่จัดระบบขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเองตามลำดับขั้นความสามารถของแต่ละบุคคล เมื่อศึกษาจบแล้วจะทำการทดสอบประเมินผลความก้าวหน้า และศึกษาชุดอื่นต่อไปตามลำดับ เมื่อมีปัญหาผู้เรียนจะปรึกษากันได้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือทันที ในฐานะผู้ประสานงานหรือผู้ชี้แนะแนวทางการเรียน ชุดการสอนแบบนี้จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้ของตนเองไปได้จนถึงขีดความสามารถโดยไม่ต้องเสียเวลารอคอยผู้อื่น ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ ชุดการสอนแบบนี้บางครั้งเราเรียกว่าบทเรียน โมดูล (Instruction Module)

5. องค์ประกอบของชุดการสอน

ชุดการสอนประกอบด้วยสื่อประสมในรูปของวัสดุ อุปกรณ์และวิธีการตั้งแต่สองอย่างขึ้นไปมาบูรณาการ โดยใช้วิธีการจัดระบบเพื่อให้ชุดการสอนแต่ละชุดมีประสิทธิภาพและมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ชุดการสอนจะมีลักษณะอย่างไร ประกอบด้วยสื่อประเภทใดบ้างขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้โดยทั่วไปชุดการสอนจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2520 : 193) ได้จำแนกส่วนของชุดการสอนไว้ 4 ส่วนคือ

1. คู่มือสำหรับครูผู้สอนหรือคู่มือผู้เรียนที่ต้องเรียนจากชุดการสอน

2. คำสั่งหรือการมอบงานเพื่อกำหนดแนวทางการเรียน
3. เนื้อหาสาระอยู่ในรูปของสื่อการสอนแบบประสมและกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งแบบกลุ่ม และรายบุคคล ตามวัตถุประสงค์
4. การประเมิน เป็นการประเมินผลของกระบวนการได้แก่ แบบฝึกหัด รายงานการค้นคว้า และผลของการเรียนรู้แบบทดสอบต่าง ๆ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2526 : 186 - 187) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการสอนว่าประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ

1. หัวเรื่อง
2. คู่มือการใช้ชุดการสอน
3. วัสดุประกอบการเรียน
4. บัตรงาน
5. กิจกรรมสำรวจหรือศูนย์สำรวจ
6. ขนาดรูปแบบของชุดการสอน

สุนันท์ สังข์อ่อน (2526 : 192) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการสอนว่าประกอบด้วย 7 อย่าง คือ

1. เนื้อหาหรือมโนคติที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษา
2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
3. กิจกรรม ให้เลือกหลาย ๆ อย่าง
4. วัสดุประกอบการเรียน
5. แบบทดสอบ
6. กิจกรรมสำรวจ หรือกิจกรรมเพิ่มเติม
7. คำชี้แจงวิธีใช้ชุดการสอน

ดังนั้นไม่ว่าชุดการสอนประเภทใดก็ตาม ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. คู่มือครู สำหรับครูผู้สอนหรือผู้ที่ให้นำชุดการเรียนการสอนไปใช้ ซึ่งจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนในการใช้ชุดการเรียนการสอน สิ่งที่ต้องเตรียม ตลอดจนการกำหนดกระบวนการเรียนการสอน
2. คู่มือการเรียนสำหรับผู้เรียนประกอบด้วย คำแนะนำในการเรียน กิจกรรมที่ต้องปฏิบัติตลอดเวลาการเรียนการสอน
3. เนื้อหาและประสบการณ์ อยู่ในรูปของสื่อการเรียนการสอนแบบประสมกิจกรรมการเรียน จุดประสงค์เฉพาะและจุดประสงค์ทั่วไปของเนื้อหาในแต่ละตอน

4. การประเมินผล นอกเหนือจากแบบฝึกหัด รายงานค้นคว้าต่าง ๆ แล้วยังมีแบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อเป็นการประเมินผลและเพื่อสะดวกต่อการใช้

6. ขั้นตอนในการสร้างชุดการสอน

ในการสร้างชุดการสอนนั้น ได้มีผู้เสนอแนวขั้นตอนในการดำเนินการสร้างไว้ดังนี้
วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535 : 189 - 192) เสนอแนะขั้นตอนของการผลิตชุดการสอนดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาสาระวิชาอย่างละเอียด เมื่อทราบจุดมุ่งหมายว่าวิชาที่จะนำมาสร้างชุดการสอนนั้นเน้นหลักของการเรียนรู้อะไรบ้าง แล้วพิจารณาแบ่งเป็นหน่วยการเรียนการสอนย่อย ซึ่งควรเรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาสาระตามสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนรู้ก่อนหลังและตามขั้นตอนของความรู้และลักษณะของวิชานั้นๆ

2. เมื่อศึกษาเนื้อหาสาระและแบ่งหน่วยการเรียนการสอนได้แล้วให้พิจารณาว่าจะสร้างชุดการสอนแบบใด โดยคำนึงถึงผู้เรียนคือใคร จะให้อะไรกับผู้เรียน จะให้ทำกิจกรรมอย่างไรและจะทำได้ดีเพียงใด

3. กำหนดหน่วยการเรียนการสอนโดยประมาณเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับเวลาที่กำหนด

4. กำหนดความคิดรวบยอดให้สอดคล้องกับหน่วยและหัวเรื่อง

5. กำหนดจุดประสงค์ของการเรียนเชิงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความคิดรวบยอดและครอบคลุมเนื้อหาสาระของการเรียนรู้

6. วิเคราะห์งานโดยนำจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อมาวิเคราะห์งานเพื่อคิดกิจกรรมการเรียนการสอน แล้วจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมถูกต้อง สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ละข้อ

7. วางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ได้วิเคราะห์งานไว้แล้ว

8. การผลิตสื่อการเรียนต้องระบุข้อเสนอแนะการจัดทำหรือจัดหาสื่อการเรียนอย่างละเอียด สื่อการเรียนควรพิจารณาจากสิ่งที่หาได้ง่าย

9. วางแผนการประเมินผล ทั้งการประเมินก่อนการเรียนและหลังการเรียน

10. ทดลองใช้ชุดการสอนเพื่อหาประสิทธิภาพ การหาประสิทธิภาพของชุดการสอนเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม ควรนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่อง และแก้ไขปรับปรุงแล้วจึงนำไปทดลองใช้กับเด็กกลุ่มใหญ่ การทดลองใช้ชุดการสอนเพื่อตรวจสอบข้อบกพร่องนั้น จะพิจารณาในสิ่งต่อไปนี้คือ

10.1 ชุดการสอนนั้นต้องการความรู้พื้นฐานของผู้เรียนหรือไม่

- 10.3 กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการเรียนเหมาะสมหรือไม่
- 10.4 เนื้อหาสาระความคิดรวบยอดและจุดประสงค์สอดคล้องเหมาะสมกันหรือไม่
- 10.5 การประเมินผลก่อนและหลังเรียนเหมาะสมและให้ความเชื่อมั่นมากน้อยเพียงใดจากลำดับขั้นตอนการผลิตชุดการสอนในทำนองเดียวกันนี้ อาจารย์เป็นชั้นใหญ่ ๆ ได้ 7 ชั้น ดังที่
สุนันท์ ปัทมคม (2518 : 102) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ขั้นการวางแผน
  - 1.1 เลือกเรื่อง วิชา ชั้น
  - 1.2 ลำดับขั้น การผลิต และวิธีการ
  - 1.3 กำหนดรายละเอียด ช่วงระยะเวลาการจัดทำ
2. ขั้นดำเนินการ
  - 2.1 กำหนดรายละเอียดของเนื้อหา
  - 2.2 ตั้งวัตถุประสงค์
  - 2.3 นำรายละเอียดเนื้อหามาจัดดำเนินการตามวิธีการที่กำหนด
  - 2.4 จัดทำสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบเนื้อหา
  - 2.5 ผลิตสื่อการสอนที่ใช้ประกอบเนื้อหา
  - 2.6 ทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน
  - 2.7 ลงมือผลิตชุดการสอนที่ผลิตแล้วไปทำการทดสอบขั้นต้น
3. การทดลองนำชุดการสอนที่ผลิตแล้วไปทำการทดสอบหาความถูกต้อง
4. แก้ไขข้อบกพร่องเพื่อนำไปใช้ในการทดลองจริง
5. ลงมือทดลอง
6. เก็บรายงานผลข้อมูลทางสถิติ
7. จัดรวบรวมเป็นชุดพร้อมคำชี้แจงและรายละเอียด

จะเห็นได้ว่า กระบวนการในการผลิตชุดการสอนมีขั้นตอนที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ ผู้สร้างชุดการสอนจะต้องศึกษาขั้นตอนแต่ละขั้นอย่างชัดเจน ซึ่งจะต้องมีการวางแผนการดำเนินการต่างๆ ตามขั้นตอน ตลอดจนการนำชุดการสอนไปหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้เครื่องมือที่สามารถช่วยในการจัดการเรียนการสอนนั้น ๆ เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เพราะชุดการสอนได้ผ่านการทดลองหาประสิทธิภาพอย่างดีแล้ว

7. ปรัชญาของชุดการสอน

นิรมล ศตวุฒิ (2526 : 41) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบชุดการสอนย่อมอยู่บนรากฐานของปรัชญา ดังนี้

1. ความเชื่อในเรื่องความจำเป็นที่ต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพ ความสามารถ และความต้องการที่มีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล
2. ความเชื่อในสิทธิของผู้เรียนว่าจะต้องได้โอกาสหลาย ๆ ทางเพื่อรู้รอบ (Mastery) เนื้อหา หรือทักษะ ได้มีโอกาสที่จะรู้ล่วงหน้า เขาจะต้องทำอะไร และจะได้รับการพิจารณาตัดสินผลการเรียนด้วยวิธีใด ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน และการประเมินผลตนเองได้มีโอกาสใช้เวลาในการเรียนเพียงพอจนประสบผลสำเร็จในการเรียนเพื่อว่าจะไม่ต้องพบกับความผิดหวัง และได้รับการสนับสนุนในด้านกำลังใจให้เรียนได้สำเร็จ
3. ความเชื่อมั่นในเรื่องความจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้วิธีการเรียน ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้เป็นกิจกรรมตลอดชีพ สถาบันการศึกษาจะต้องจัดให้ผู้เรียนรู้วิธีการเรียน ด้วยตนเอง วิธีการเรียนรู้จากผู้อื่น และวิธีการเรียนจากสื่อหลาย ๆ ประเภทตลอดจนความพร้อมที่จะเรียนเมื่อใดก็ได้ และสถานที่ใดก็ได้
4. ความเชื่อในเรื่องของความจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องค้นพบด้วยตนเองและรู้จักตนเอง โดยการจัดโปรแกรมการเรียนให้มีทางเลือกหลากหลายจนกระทั่งผู้เรียนแต่ละคนตระหนักถึงความสนใจของตนเอง และสามารถพิเศษของตนเองตลอดจนมีความคิดสร้างสรรค์
5. ความเชื่อมั่นในคุณค่าของการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเรียนรู้ในสาขาวิชาใดก็ตาม ผู้เรียนจะต้องได้รับการสนับสนุนให้เห็นความสำคัญของการนำเนื้อหาไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ได้พัฒนาความคิด ความรู้สึก และความเป็นมนุษย์

คาดาเรลลี (Cadarelle, 1973 : 150) ได้กล่าวถึงปรัชญาการสร้างชุดการสอนด้วยกิจกรรมว่า

1. ผู้เรียนจะได้รับการเรียนตามเอกัตภาพโดยขึ้นอยู่กับความต้องการ ความสนใจและความสามารถของตนเอง
2. บทบาทของครูเป็นผู้วินิจฉัย วางเงื่อนไข ให้ความสนใจ และให้ความสะดวกสบายแก่ผู้เรียน
3. บทบาทของนักเรียนคือจะเป็นผู้มีอิสระในการเลือกตัดสินใจ ยอมรับและตอบสนองความต้องการของตนเอง
4. บรรยากาศของห้องเรียนในการเรียนด้วยชุดการสอนนี้ จะต้องเปิดเผย ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การค้นคว้าสำรวจ การปฏิสัมพันธ์ให้เกิดความเจริญงอกงามขึ้นหลาย ๆ ด้าน

8. คุณค่าหรือประโยชน์ของชุดการสอน

ชัยขงค์ พรหมวงศ์ (2523 : 45) กล่าวถึงคุณค่าของชุดการสอน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้อ่านถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อน ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมสูง เช่น การทำงานของเครื่องจักรกล อวัยวะในร่างกายการเติบโตของสัตว์ชั้นต่ำ ฯลฯ ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี

2. ช่วยสร้างความสนใจของนักเรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดการสอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนเองและสังคม

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4. ช่วยสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะชุดการสอนผลิตไว้เป็นหมวดหมู่สามารถหยิบไปใช้ได้ทันที โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ค่อยมีเวลา ในการเตรียมการสอนล่วงหน้า

5. ทำให้การเรียนการสอนของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอนเพราะชุดการสอนสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าครูผู้สอนจะมีสภาพหรือมีความขัดแย้งทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด

6. ช่วยให้ผู้เรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของครูผู้สอน เนื่องจากชุดการสอนทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนครู แม้ครูจะพูดหรือสอนไม่เก่ง ผู้เรียนก็สามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพจากชุดการสอนที่ได้ผ่านการหาประสิทธิภาพมาแล้ว

7. ในกรณีที่ครูขาด ครูคนอื่นสามารถสอนแทนได้ เพราะชุดการสอนมีวิธีการสอนอุปกรณ์ เตรียมไว้อำนวยความสะดวกอยู่แล้ว โดยครูผู้สอนแทนไม่ต้องเตรียมตัวอะไรมากนัก

8. สำหรับชุดการสอนรายบุคคลและชุดการสอนทางไกล เช่น ชุดการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จะช่วยให้การศึกษามวลชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะผู้เรียนสามารถเรียนเองได้ที่บ้าน ไม่ต้องเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในการไปเรียนที่มหาวิทยาลัยอีก

ชุดการสอนมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนี้ (สันทัต ภิบาลสุขและพิมพ์ใจ ภิบาลสุข, 2525 : 26)

1. ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษามากที่สุด เพราะชุดการสอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนของตนมากที่สุด

2. ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง และเรียนได้ตามความสามารถ ความสนใจ หรือความต้องการของตนเอง

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4. ช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากได้รับความรู้แนวเดียวกัน
  5. ทำให้การเรียนรู้เป็นอิสระจากอารมณ์ของครู ชุติการสอนสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอด ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือค้ำช่องทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด
  6. ช่วยให้การเรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของครู เนื่องจากชุติการสอนช่วยถ่ายทอดเนื้อหาได้ ดังนั้นครูที่พูดไม่เก่งก็สามารถสอนให้มีประสิทธิภาพได้
  7. ช่วยให้ผู้รู้วัดผลผู้เรียนได้ตรงตามจุดมุ่งหมาย
  8. ช่วยลดภาระและสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้แก่ครู เพราะชุติการสอนผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถนำไปใช้ได้ทันที
  9. ช่วยขจัดปัญหาขาดแคลนครูผู้ชำนาญ เพราะชุติการสอนช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเอง หรือต้องการความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย
  10. ช่วยสร้างเสริมการเรียนแบบต่อเนื่อง หรือการศึกษานอกระบบเพราะชุติการสอนสามารถนำไปสอนผู้เรียนได้ทุกสถานที่ทุกเวลา
  11. แก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะชุติการสอนสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจตามเวลาและโอกาสที่เอื้ออำนวยแก่ผู้เรียนซึ่งแตกต่างกัน
  12. เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน
- จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การสอนโดยใช้ชุติการสอน เป็นวิธีหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการสอน เพราะชุติการสอนได้ถูกสร้างขึ้นอย่างมีระบบ และยังมีคุณค่าในลักษณะอื่นๆ อีก เช่น ช่วยลดภาระของครู เพราะเมื่อมีชุติการสอนแล้วครูจะสอนตามคำแนะนำที่มีไว้พร้อมครูไม่จำเป็นต้องเสียเวลาสร้างสื่อการสอนใหม่ ทำให้ครูมีเวลาเตรียมการสอน ทดลอง ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในเนื้อหาตามชุติการสอน ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพในการสอนของครู ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้แนวเดียวกัน เนื่องจากชุติการสอนมีจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมชัดเจน มีข้อเสนอแนะ กิจกรรมการใช้สื่อการสอน และข้อสอบประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างครบถ้วน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมาย และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

ไอเซนค (Eysenck, 1972 : 16) กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากการทำงานที่ต้องอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการกระทำที่อาศัยความสามารถทางร่างกายหรือสมอง

กู๊ด (Good, 1973 : 153) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าหมายถึง ความรู้หรือทักษะซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ในวิชาต่างๆ ที่ได้เรียนมาแล้ว ซึ่งโดยปกติพิจารณาจากคะแนนสอบหรือคะแนนที่ได้จากงานที่ครูกำหนดให้ หรือทั้งสองอย่างรวมกัน

ชวาล แพรัตกุล (2520 : 15) ได้กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึง ความสำเร็จในการเรียนรู้ ทักษะและสมรรถภาพทางด้านต่าง ๆ ของสมอง นั่นคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควรประกอบด้วยสิ่งสำคัญอย่างน้อยสามสิ่งคือ ความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพด้านต่าง ๆ

ไพศาล หวังพานิช (2526 : 89) กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงคุณลักษณะของผู้เรียน และความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกอบรม หรือจากการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 7-8) กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ว่าแยกเป็น 2 ประเภท คือ ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ (Cognitive Achievement) หมายถึง ความสำเร็จหรือความสามารถในการเรียนที่ต้องอาศัยทักษะหรือความรู้ในวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ และเป็นความรู้ที่ได้รับหรือทักษะที่เจริญขึ้นโดยการเรียนวิชาต่างๆ ในโรงเรียน ส่วนผลสัมฤทธิ์ที่ไม่ใช่วิชาการ (Noncognitive Achievement) หมายถึง ความสำเร็จตามความมุ่งหมายทางการศึกษาทางด้านเจตคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง

จากความหมาย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะของผู้เรียน ความสามารถ ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับหลังจากผู้เรียนเรียนรู้วิชานั้นแล้ว ว่าเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมากน้อยแค่ไหน โดยพิจารณาจากคะแนนสอบหรือแบบทดสอบ หรือ จากการทำงานตามที่ผู้สอนกำหนด

เพรสคอตท์ (Presscott, 1961 : 14-16 อ้างถึงใน อุบลวรรณ บัวอ่อน, 2537 : 13-14) ได้สรุปถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ประกอบด้วย องค์ประกอบต่าง ๆ ที่สรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านร่างกาย ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพของร่างกาย ข้อบกพร่องของร่างกาย และลักษณะท่าทางของร่างกาย
2. องค์ประกอบด้านครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา บิดามารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างบุตร และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

3. องค์ประกอบด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรม และฐานะทางบ้าน

4. องค์ประกอบความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนวัยเดียวกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกัน

5. องค์ประกอบทางพัฒนาการแห่งตน ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ เจตคติ และแรงจูงใจ

6. องค์ประกอบด้านการปรับตัว ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงอารมณ์ เพรสคอตท์ กล่าวว่า ทั้ง 6 ประการนี้มีความสัมพันธ์กันและมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งใน และนอกห้องเรียน บางองค์ประกอบเป็นสิ่งที่ส่งเสริม บางองค์ประกอบเป็นสิ่งที่เป็อุปสรรคต่อการเรียน ย่อมทำให้นักเรียนไม่อาจใช้ความสามารถได้เต็มตามศักยภาพของตน

คลอสเมียร์ (Klausmeir, 1961 : 27-33) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นอกจากจะเกิดกับตัวนักเรียน และครูผู้สอนแล้ว ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น บ้าน สภาพแวดล้อม การศึกษาส่วนตัวของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งพอจะสรุปองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ 6 ประการ

1. ลักษณะของผู้เรียน ประกอบด้วย วุฒิภาวะที่เกี่ยวข้องทางจิตและความสามารถที่เกี่ยวข้องทางสติปัญญา วุฒิภาวะทางร่างกาย และความสามารถที่เกี่ยวข้องทางทักษะพิสัย ลักษณะจิตพิสัย ได้แก่ ความสนใจ แรงจูงใจ เจตคติ ค่านิยม และการแสดงออกทางอารมณ์ สุขภาพ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง การรับรู้ในสถานการณ์ อายุ และเพศ

2. ลักษณะของผู้สอน ประกอบด้วย สติปัญญา รวมทั้งความรอบรู้ในวิชาที่สอน การพัฒนาการ และการเรียนรู้ ฯลฯ ค่านิยม ความสามารถทางทักษะพิสัย ลักษณะทางด้านจิตพิสัย ได้แก่ ความสนใจ แรงจูงใจ เจตคติ ค่านิยม และการแสดงออกทางอารมณ์ สุขภาพ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง การรับรู้ในสถานการณ์ อายุ และเพศ

3. พฤติกรรมของผู้เรียน ประกอบด้วย ปฏิสัมพันธ์ทางพุทธิพิสัยกับการใช้ภาษา ทักษะพิสัยกับการกระทำ และจิตพิสัยกับความรู้สึกรู้สึก

4. ลักษณะของกลุ่ม ประกอบด้วย จำนวนสมาชิก โครงสร้าง เจตคติ ความสัมพันธ์ และการเป็นผู้นำภายในกลุ่ม

5. สภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรม เช่น อาณาบริเวณ สื่อการเรียนการสอน โสตทัศนูปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ในการเรียนรู้และฝึกทักษะต่าง ๆ เป็นต้น

6. แรงผลักดันภายนอก ประกอบด้วย สภาพการณ์ที่มีผลต่อนักเรียนตั้งแต่วัยแรก ๆ เป็นแรงผลักดันภายนอกโรงเรียนที่มีผลต่อบุคลิกภาพ การแสดงของเพื่อนบ้าน อิทธิพลทาง วัฒนธรรมโดยทั่วไป เป็นต้น สภาพการณ์ที่เป็นแรงผลักดันภายในโรงเรียนได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานใน สถานศึกษา เช่น ครูผู้สอน นักจิตวิทยา ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา เป็นต้น การจัดรูปแบบ การบริหารโรงเรียน เช่น การจัดจำนวนคาบเรียน การจัดครูเข้าสอน เป็นต้น การจัดหลักสูตรและ แบบเรียน สำหรับนักเรียนที่มีระดับสติปัญญาแตกต่างกัน ความคาดหวัง และการสนับสนุนจาก ชุมชน เป็นต้น

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

1. ความหมายของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบ ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530 : 691) หมายถึงการยอมตามผลที่ดีหรือไม่ดี ในกิจกรรมที่ได้กระทำ ไปนอกจากนั้นยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ดังนี้

ชาวล แพร์ตกุล (2520 : 33) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบไว้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึง ความสนใจความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ และติดตามผลงานที่เข้าไปแล้วเพื่อปรับปรุง แก้ไขให้เป็นผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ยอมรับในสิ่งที่ตัวเองกระทำลงไป ทั้งในด้านที่เป็นผลดีและเป็นผลเสียโดยแสดงออกในรูปของการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ ปฏิบัติงาน ด้วยความระมัดระวังอย่างมี จดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้และพยายาม ปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งชานาญ นิสารัตน์ (2524 : 53) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบคล้ายคลึง กัน กล่าวคือ ความรับผิดชอบหมายถึงการรับรู้และสำนึกในการกระทำของตนยอมรับผลแห่งการ กระทำของตนเองด้วยความเต็มใจไม่ว่าผลจะเป็นอย่างไร ไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่นและ พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ผลดีมากยิ่งขึ้น ความรับผิดชอบยังเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติ สอดคล้องกับกฎและจริยธรรมหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมจากบุคคลอื่น

คณัย งามมานะ (2518 : 5) และวัฒนา สิงห์สัมฤทธิ์ (2525 : 5) ได้ให้ความหมายของ ความรับผิดชอบไว้คล้ายคลึงกันว่าหมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงถึงความเอาใจใส่จดจ่อ และรับเป็นภาระหน้าที่การงาน ขยันหมั่นเพียร ไม่ย่อท้อ อดทนต่ออุปสรรค มีความละเอียด รอบคอบ มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง รู้จักวางแผนงาน พยายาม ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น และป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ต้องรับผิดชอบ

จรรยา สุภาพ (2520 : 84) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า คือ การยอมรับและรู้สึกรับผิดชอบในการกระทำของตน ยอมรับผลแห่งการกระทำของตนเองด้วยความเต็มใจไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือร้าย ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ความรับผิดชอบนี้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องมีการบังคับเข้มงวดจากผู้อื่น

สุโท เจริญสุข (2528 : 45) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ความสามารถที่จะทำ จะแสดงออกมาเองให้เหมาะสมต่อหน้าที่การงาน ที่ได้รับมอบหมายในสังคม อันเป็นไปตามหลักเกณฑ์ กฎระเบียบ วินัย ฯลฯ

ดังนั้นสรุปได้ว่า ความรับผิดชอบหมายถึง ความสามารถและคุณลักษณะในการปฏิบัติงานของบุคคลด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ขยันหมั่นเพียร อดทนต่อปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และสามารถปฏิบัติงาน ด้วยความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลาไม่หลีกเลี่ยง หรือทอดทิ้งงานในหน้าที่ของตน รู้จักวางแผนแก้ปัญหาพร้อมทั้งปรับปรุงงานของตนให้ดีขึ้นและยอมรับผลงานของตนด้วยความเต็มใจ ทั้งในด้านที่ดีและไม่ดี

2. ความสำคัญของความรับผิดชอบ

ปัญหาความวุ่นวายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมทุกวันนี้ถ้าเราจะมองกันให้ลึกลงไปจะพบว่า มักเกิดจากการขาดความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม ซึ่งส่งผลไปถึงการพัฒนาประเทศอีกด้วย สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2524 : 55) กล่าวว่า สังคมขาดความสงบสุขเนื่องจากบุคคลกลุ่มหนึ่งขาดคุณลักษณะความรับผิดชอบ ความสม่ำเสมอ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความซื่อสัตย์และความพยายามในการพึ่งตนเอง

นอกจากนั้น ดวงเดือน พันธมนาวิน (2539 : 28) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจเนื่องจากการรับผิดชอบต่อเป็นลักษณะนิสัยของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นคนมีความรับผิดชอบนี้เป็นคุณลักษณะที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วยเพราะถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบ จะส่งผลดังนี้

1. คนที่มีความรับผิดชอบ ย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย ทันเวลา
2. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่องสรรเสริญ และเป็น

คุณประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม

3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับกฎจริยธรรม และ หลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
4. ทำให้เกิด ความก้าวหน้า ความสงบสุขและความเรียบร้อยในสังคม
5. ไม่เป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมและความเสียหายต่อส่วนรวม

3. ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2524 : 77) กล่าวว่าบุคคลที่มีความรับผิดชอบจะต้องประกอบด้วย ความขยันหมั่นเพียร ความละเอียดรอบคอบ ความสามารถ และความรอบรู้ ความเอาใจใส่ และความฝักใฝ่แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

ไชยรัตน์ ปราณี (2531 : 54) กล่าวว่าบุคคลที่มีความรับผิดชอบจะต้องประกอบด้วย ความขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ มีหิริโอตตัปปะ พยายามทำงานของตนให้ลุล่วงไปด้วยดีโดยไม่ละเมิดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น รวมทั้งมีการเตรียมวางแผนงานไว้ล่วงหน้าด้วย นอกจากนี้ยังรับรู้และยอมรับการกระทำของตนไม่ว่าผลการกระทำนั้นจะเป็นอย่างไร

สมจิต สวชนไพบูลย์ (2526 : 11 , อ้างจาก ละออ การุณยะวณิช, 2520 : 22) ได้ศึกษาพบว่า ความรับผิดชอบของบุคคลนั้นมีความสัมพันธ์กับเจตคติทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเจตคติทางวิทยาศาสตร์นั้นเป็นลักษณะนิสัยของบุคคลที่จะทำให้บุคคลนั้นสามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์แสวงหาความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากเจตคติทางวิทยาศาสตร์นั้นไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง การจะประเมินดูว่าบุคคลใดเป็นผู้มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์หรือไม่นั้น จึงอาจจะประเมินได้โดยดูจากพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก ทบวงมหาวิทยาลัย, คณะกรรมการพัฒนาการสอนและผลิตวัสดุการสอนวิทยาศาสตร์ (2525 : 233) กล่าวว่าผู้ที่มีเจตคติทางวิทยาศาสตร์นั้นจะมีลักษณะดังนี้

1. มีความละเอียดถี่ถ้วน และมีความมานะบากบั่นในการสังเกตหรือทดลอง
2. การไม่เชื่อถืออะไรอย่างง่าย ๆ โดยปราศจากข้อมูลสนับสนุนอย่างเพียงพอ
3. การมีใจกว้าง ชอบรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้วยใจเป็นธรรม โดยไม่ยึดมั่นใจ

ความคิดของตนฝ่ายเดียว

4. มีความรับผิดชอบและมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
5. มีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
6. มีความซื่อสัตย์ สุจริต ทั้งในการคิดและการกระทำ และคอยตรวจสอบผลที่ได้รับ

เสมอ

7. การยอมรับความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าใหม่ ๆ ที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต

4. วิธีการปลูกฝังความรับผิดชอบ

เฮิร์ลลอค (Hurlock, 1978 : 244) กล่าวว่าการพัฒนาความรับผิดชอบให้กับเด็กควรจะเริ่มด้วยการให้ทำงานที่ง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเองมีประสบการณ์ในการทำงานด้วยตนเอง และต้องใช้เวลาในการฝึกความรับผิดชอบเป็นระยะเวลาอันพอสมควรเช่นเดียวกับ

ชม ภูมิภาค (2525 : 50-51) กล่าวถึงการปลูกฝังความรับผิดชอบส่วนรวมแก่บุคคลนั้นว่า จะต้องปลูกฝังด้วยการให้เขาได้กระทำ มิใช่จะเกิดขึ้นได้จากการบอกเล่ากันเท่านั้น วิธีการสอนในโรงเรียนมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความรับผิดชอบ การบอกให้จดไม่ได้มีส่วนช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเลย ดังนั้นควรจะให้รู้จักทำงานเป็นกลุ่มเป็นคณะตามความเหมาะสมในเรื่องนี้ เรวดี วงศ์พรหมเมฆ (2521 : 33) ได้เสนอแนะไว้ว่าการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มจะส่งเสริมบรรยากาศแบบประชาธิปไตยให้ผู้เรียน รู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็น เคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน มีความร่วมมือในการทำงานร่วมกับผู้อื่นมีระเบียบวินัยตลอดจนพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้แก่ การพัฒนาและส่งเสริมความรับผิดชอบในตัวเอง

จะเห็นว่าการปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่ักเรียนควรจะปลูกฝังให้เหมาะสมกับวัย การสอนความรับผิดชอบแก่ักเรียนในโรงเรียนนั้นนอกจากจะสอนในเนื้อหาหรือการบอกกล่าวแล้ว วิธีการปลูกฝังให้เกิดความรับผิดชอบแก่ักเรียนก็โดยการนำเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอน โดยกระบวนการกลุ่ม การทำงานร่วมกันในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอนและความรับผิดชอบ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการสอน

1.1 งานวิจัยในประเทศ

ณรงค์ สมพงษ์ (2519 : 35) บุญเรือง สุภตริยารพวงศ์ (2519 : 43) ประหยัด จิระวรพงศ์ (2519 : 34) ไพศาล สมกิจศิริ (2525 : 46) และสุนทร จันทตรี (2519 : 52) ที่ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพของชุดการสอนที่สร้างขึ้นโดยวิธีวิเคราะห์ระบบให้สัมพันธ์กับลักษณะความเป็นอยู่และปัญหาชนบทภาคกลาง วิชาสังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2, 3, 4 และวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 4 ตามลำดับ พบว่า นักเรียนที่เรียนจากชุดการสอนที่สร้างขึ้นด้วยวิธีวิเคราะห์ระบบสัมพันธ์กับปัญหาท้องถิ่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกเรื่อง และชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นพอสมควร เช่นเดียวกับ

วัฒนา สิงหาวัฒน์ (2533 : 67) ที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องพืช ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนางรองยุทธการราษฎร์วิทยาการ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 65 คน ที่สอนโดยใช้ชุดการสอนกับการสอนตามปกติ จากผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นกว่านักเรียนที่เรียน โดยการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้

สัญญา วันงาม (2521 : 82) ที่ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง ในด้านการตอบสนองแบบเปิดเผยกับการตอบสนองแบบปิดบัง ในวิชาวิทยาศาสตร์ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดไผ่เงินโชตินาราม กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2520 จำนวน 70 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่เรียนด้วยชุดการเรียนที่ใช้การตอบสนองแบบเปิดเผยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยชุดการเรียนที่ใช้การตอบสนองแบบปิดบัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับ

วิมลศรี รักษาพัชรวงศ์ (2522 : 96) ที่ได้ทำการสร้างชุดการสอน เรื่องการอนุรักษ์ดินและการอนุรักษ์น้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของโครงการส่งเสริมสมรรถภาพการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่าชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่เรียนด้วยชุดการสอน กับกลุ่มที่เรียน โดยการสอนตามปกติไม่แตกต่างกัน แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังคงสอดคล้องกับ

วิรัช ชันตยานุกุลกิจ (2536 : 42) ที่ได้ทำการทดลองใช้ชุดการวิทยาศาสตร์เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจำการบุญพิชญ์โลก จังหวัดพิชญ์โลก โดยวิธีการดำเนินการสอนแบบปกติทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แต่กลุ่มทดลองได้รับการสอนเสริมท้ายชั่วโมงด้วยชุดการสอนวิทยาศาสตร์ ผลการศึกษาปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนวิทยาศาสตร์เสริม มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานแตกต่างกันกับนักเรียนที่เรียน โดยไม่ใช้ชุดการสอนวิทยาศาสตร์เสริม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ

ทัศนีย์ เสรีพุทะนะ (2538 : 73) ที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอินทร์มพรรษ์อนุสรณ์ จังหวัดสมุทรปราการจำนวน 70 คน ที่สอนโดยใช้ชุดการสอนที่ใช้ทักษะกระบวนการ 9 ประการและการสอนแบบปกติ ผลการศึกษาปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุด

การสอนทักษะกระบวนการ 9 ประการ แตกต่างกับนักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้

เพ็ญจันทร์ เกรียงไกรสุข (2529 : 89 - 90) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอน และการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจักรคำคณาทร จังหวัดลำพูน ที่เรียนในแผนการเรียนที่ 1 กับแผนการเรียนที่ 2 ด้วยชุดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่องประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียน ผลการวิจัยปรากฏว่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนเรื่องประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอาเซียนเท่ากับ 92.50/83.55 ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 นักเรียนที่เรียนในแผนการเรียนที่ 1 กับแผนการเรียนที่ 2 ด้วยชุดการเรียนการสอนนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกันที่ .05 และนักเรียนกลุ่มสูงกับกลุ่มต่ำในแผนการเรียนที่ 1 กับแผนการเรียนที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 แต่ความคิดเห็นของนักเรียนมากกว่าร้อยละ 80 เห็นด้วยกับการเรียนด้วยชุดการเรียนการสอน และ

ยุรินทร์ ศรีไชย (2534 : 75 - 76) ที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ความคงทนในการเรียนรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบำเพ็ญเหนือ จำนวน 60 คน ที่สอนโดยใช้ชุดปฏิบัติการจากสื่อประสมกับการสอนตามแผนการสอนของกรมวิชาการ ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ทั้ง 2 กลุ่มไม่แตกต่างกัน

1.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

ฮาร์เปอร์ (Harper, 1972 : 5619-A) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบวิธีสอนแบบใช้ชุดการเรียนการสอนกับวิธีสอนแบบธรรมดา และการวิจัยพบว่าวิธีสอนโดยใช้ชุดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงกว่าการสอนด้วยวิธีสอนแบบธรรมดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้

บราวน์เลย์ (Brawley, 1975 : 4280-A) ที่ได้ทำการศึกษาประสิทธิภาพของการใช้ชุดการเรียนการสอนแบบสื่อประสมเรื่องการบอกเวลาสำหรับเด็กเรียนช้าผลปรากฏว่ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับ

ฟราเซียร์ (Frazier, 1975 : 2589-A) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับชุดการเรียนการสอนในโปรแกรมการอบรมครูประถมศึกษา ระดับ 1 คือ ใช้ชุดการเรียนการสอนแบบอบรมครูนำความรู้จากการอบรมไปใช้สร้างชุดการเรียนการสอน เพื่อสอนเด็กระดับ 1 จำนวน 66 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 26 คน และกลุ่มทดลอง 40 คน ผลปรากฏว่าคะแนน 2 กลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับ

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1982 : 4795-A) ที่ได้สร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับเตรียมประถมศึกษา โดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการสอนแบบบรรยาย ผลการวิจัยพบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญจากกลุ่มที่สอน โดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองและการสอนแบบ บรรยายทั้งในด้าน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวางแผนการสอนและวิธีสอน แต่ไม่มีความแตก ต่างกันด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาสังคมศึกษา และผู้สอนโดยมากชอบชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ

ชอร์เตอร์ (Shorter, 1982 : 4692-A) ที่ได้สร้างชุดการสอนด้วยตนเองเพื่อแนะนำ ประสบการณ์ด้านวิชาชีพเกษตรกรรม เรื่องการใช้จ่ายของนักเรียนและเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนโดยใช้ชุดการเรียนการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญระหว่างกลุ่มทดลองที่เรียนโดยชุดการสอนกับการสอนตามปกติ

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในต่างประเทศและภายในประเทศพอสรุปได้ว่าชุดการสอน สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้ในทุกระดับชั้นและผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยใช้ชุด การสอนสามารถพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความ สามารถของตนเองทั้งเป็นรายบุคคลและกลุ่มซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้ช่วยให้ผู้เรียน สามารถคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นรู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีความรับผิดชอบและตัดสินใจ ด้วยตนเอง ช่วยให้การเรียนการสอนของครูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะสร้างชุดการสอนเรื่องสารเคมีและเชื้อเพลิง เพื่อหาประสิทธิภาพของชุดการสอนซึ่งจะเป็นแนว ทางในการพัฒนาการสอนในระดับประถมศึกษาต่อไป

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

2.1 งานวิจัยในประเทศ

สุปราณี ศรีใสคำ (2531 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความเข้าใจ ในการอ่านภาษาอังกฤษ ความรับผิดชอบ และความสนใจในการเรียนการอ่านภาษาอังกฤษของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนกับการสอนตามคู่มือครูผล การวิจัยพบว่า

1. ความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียน มีความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

2. ความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนมีความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

3. ความสนใจในการเรียนการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนมีความสนใจในการเรียนอ่านภาษาอังกฤษสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู นอกจากนี้

เสรี อินทร์คง (2535 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และความรับผิดชอบในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนพิมานพิทยาสรรค์ จังหวัดสตูล จำนวน 80 คน ที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนกับการสอนตามคู่มือครูของ สสวท.ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนกับการสอนตามคู่มือครูของ สสวท. แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

2. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนกับการสอนตามคู่มือครูของ สสวท. แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

3. ความรับผิดชอบในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้สัญญาการเรียนกับการสอนตามคู่มือครูของ สสวท. แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ซึ่งสอดคล้องกับ

ชะอ้อน ทองส่งโสม (2525 : 35) ที่ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนจากชุดการเรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคลกับนักเรียนที่ไม่ใช้ชุดการเรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคลแตกต่างจากนักเรียนกลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่กลุ่มที่ใช้ชุดการเรียนด้วยตนเองเป็นรายบุคคลมีความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีความรับผิดชอบสูงขึ้น แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้

นิภา วิจิตรศิริ (2525 : 49-50) ที่ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาปรากฏว่านักเรียนที่ฝึกกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบไม่สูงกว่าก่อนการฝึก และผลจากการเปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม และไม่ได้รับการฝึก พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับ

ผาณิต เพชรจำรัส (2529 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อวิชาภาษาไทยและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการสอนแบบซินดิเคทกับการสอนตามคู่มือครูพบว่า ความรับผิดชอบของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม หลังการทดลองสูงกว่าการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้

ไชยรัตน์ ปราณี (2531 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนสังคมศึกษาโดยการสอนแบบซินดิเคทกับการสอนตามคู่มือครูพบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับ

คณิงรัตน์ ลาโพธิ์ (2535 : 66) ที่ได้ทำการศึกษาผลการนำกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพมีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ

บุญเดือน ปั่นแสง (2535 : 65) ที่ได้ทำการศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบจะเห็นว่า ความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวบุคคลได้โดยใช้การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีต่างๆ และการเรียนโดยใช้ชุดการสอนก็เป็นวิธีการหนึ่งที่น่าสนใจที่จะศึกษาและนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เพคและฮาวิงฮัสท์ (Peck and Havighurst, 1963 : 374 - 350) ที่ได้ศึกษาพบว่าความรับผิดชอบขึ้นอยู่กับการศึกษา ซึ่งการศึกษาโดยอาศัยความรัก จะทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านความรับผิดชอบสูงนอกจากนี้

ฟลาเฮอร์ตี้และรูทเซล (Flaherty and Reutzell, 1965 : 409 - 411) ที่ได้ทำการศึกษาเพื่อหาลักษณะบุคลิกภาพของนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนสูงและนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนต่ำ โดยใช้แบบทดสอบ CPE. (The California Psychological Inventory) พบว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ได้คะแนนบุคลิกภาพด้านความรับผิดชอบสูงกว่า ผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำซึ่งสอดคล้องกับ

บัตเตอร์เวิร์ท (พัชรา บุญลาโภ, 2529 : 51 ; อ้างจาก Butterwarth, 1974 : 2043 - A) ที่ได้ทำการวิจัยผลสัมฤทธิ์ในการอ่าน ที่ทัศนคติต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในแคลิฟอร์เนีย พบว่า ความรับผิดชอบต่อตนเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน และทัศนคติต่อโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวกและนักเรียนที่มีความสามารถทั่วไปสูง มีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่านักเรียนที่มีความสามารถทั่วไปต่ำ